

Degré Miklós

(Vác, 1867-Budapest,1945.)

(Részlet kézzel írt, a család tulajdonában lévő önéletírásából)

Zalaegerszeg

Amennyire szinte betegesen kíváncsi voltam haza Békésről, az lett volna hihető, hogy ha egyszer Budapesten vagyok, nem is gondolunk többé vidékre menetelre. De nem így történt, alig töltöttünk el két esztendő Budapesten, már minden álmodom, minden vágyam az volt, hogy vidékre kerüljek törvényszéki elnöki állásba. Palcsika, azt hiszem, szívesen maradt volna Budapesten, de amilyen jó volt, amilyen simulékony, önfeláldozó, valószínűleg nem akarta kedvem rontani, s azért szívesen belemert a tervezettségbe, sőt annyira beleélt magát a vidékre menetel gondolatába, hogy utóbb maga is örömmel készült a vidéki életre. Ma is áldom szegény Palcsika emlékét azért, hogy nem igyekezett kedvem elvenni, mert az a 8 esztendő, melyet Zalaegerszegen és Győrött eltöltöttem, pályámnak hasonlíthatatlanul legszebb ciklusa volt, sőt menném állítani, hogy ezek voltak életemnek legszebb évei, minden mástól eltekintve, mert egész életemben a vidéki úri életéről álmodoztam, és ez főleg Zalaegerszegen a legteljesebb mértékben megvalósult.

Amikor 1905. évi december elején megtudtam, hogy kinevezésem a minisztertanácsra átment, az addigi törvényszéki elnökkel, Sztaniszlavszky Adolfval való levélváltás után Palcsikával Zalaegerszegré utaztunk lakást keresni. Szerencsétlenségünkre nem Nagykanizsának, de Celldömölknek utaztunk, s így az esti sötétségben tett hosszú út a jövőre nézve nem volt nagyon biztató. Zalaegerszegen a Bárány szállodában szálltunk meg, és másnap reggel elmentünk az elnökhöz, aki saját házat ajánlotta megvételre. Palcsikának eleinte nem nagyon tetszett a ház, de én láttam, hogy abból barátságos otthont fogunk faragni, a házat tehát megvettük 1800 koronáért.

Sztaniszlavszkyéknál ebédeltünk, s ebéd után Szigethy Elvira keresésére indultunk. Elvirát vagy 18 év óta ismertem, még az óta, amikor mint Kovách Ernő bácsi unokahúga, egy ideig náluk tartózkodott Vácon, de később távoli atyafiságba is kerültünk, mert Béla sógorom édesanyjának, Clotild néninek egyik nővére, özv. Szigethy Antalné Elvira apja testvérének volt a felesége, s Elvira azoknál nevelkedett. Hogy Szigethy Elemér ügyvéd micsoda rokonságban volt azokkal a

Szigethyekkel, azt senki sem tudja, de bizonyos, hogy ugyanaz a család, s ez nekünk elég volt arra, hogy Szigethy Elemérékkel, akik első perctől kezdve nagyon rokonszenvesek voltak nekünk, 35 esztendő óta meleg, meghitt rokoni viszonyt tartsunk fenn.

A Sztaniszlavszkytól megvett ház renoválására s átalakításra szorult. Ez körülbelül egy hónapot vett igénybe, s ez alatt én egyedül voltam Zalaegerszegen, s a Bárányban voltam szállva.

A megvett házban mellékhelyiségeken kívül hat szoba volt, és hozzá tartozott egy 300-400 négyszögöles kert. Volt két nagyobb (ebédlő és szalon), három közép nagyságú (hálószoba, férfiszoba, Ili szobája) és egy kis (vendég) szoba. De a vendégszoba is olyan volt, hogy abban ágy és támlás diván is elfért. Volt egy eléggé tágas, kertre néző verandánk, és minthogy a mi kertünk szomszédságában mindenfelé kertek voltak, a verandáról köröskörül csak kerteket láttunk. Kora tavasztól késő őszig mindig itt szoktunk étkezni. A házat kitataroztattam, ablakokat, ajtókat mázoltattam, az összes szobákat s az előszobát kitapétáztattam, és bevezettettem a villanyvilágítást. Most a ház és a lakás egészen másképp festett, mint Sztaniszlavszkyék idejében, és Palcsika is, amikor vagy egy hónap múlva érte mentem, el volt ragadtatva az által, amit talált.

Az alatt az idő alatt, amíg távol voltunk egymástól, naponta váltottunk levelet. Ezeket a leveleket szegény Palcsika halála után mind megtaláltam, aminek nagyon örülök azért, mert e leveleket olvasva látom, hogy a mi házaseletünket nem csak utólag mondható harmonikusnak, bensőnek, melegnek, hanem olyan volt az valójában is.

Amíg a lakást rendbe hoztuk és Palcsika kicsomagolt, Ili Budapesten volt édesanyámnál és körülbelül március hó elején mentünk fel érte, s ami alatt ez alkalommal Budapesten időztünk, volt keresztfiunknak, Szendey Bandikának a keresztelője.

Az élet Zalaegerszegen elejétől kezdve nagyon kellemes volt. Lakásunkat, kertünket nagyon megszerettük. Élveztük a végtelen kedves vidéket, és Palcsikával tettünk nagy sétákat.

Csakhamar szereztünk magunknak barátokat. Elejétől kezdve legjobb barátaink Szigethy Elemérék és Szigethy Elvira voltak. Nagyon jó barátom lett Schneider Gábor kir. ügyész, aki azonban sajnos csakhamar Sopronba került. Utódával, Fischer Imrével, Palcsika távoli rokonával szintén meleg viszonyt tartottunk fenn. A bírák családjai közül Szirmayékkal, Sperlaghékkal, Szalayékkal, Buticsékkal voltunk nagyon jól. Később Palcsika legjobb barátnéja Mikovich Klára lett, aki Ilit németre és zongorára tanította, s egy alkalommal néhány hónapon át nálunk is lakott, a vendégszobában. A megyebeliek közül Malatinszky Lala szentszéki főbírával és családjával tartottunk fenn meleg, baráti viszonyt. Voltak vendégeink is. Leghűségesebb vendégünk itt is Bandi és Lajos

öcsém voltak. Frida évente a húsvéti ünnepeket, Guszti a nyarakat töltötte nálunk. Hegyeshalmy leányok és maga Lajos is gyakori vendégeink voltak. Székely Máté hónapokat töltött Ilinél, Erzsi nővérem két ízben volt nálunk, egy alkalommal pedig Évák töltöttek nálunk néhány napot. Tomor Szeréna több ízben tartózkodott nálunk hosszabb-rövidebb ideig.

Úgy találtam, állásomnak tartozom azzal, hogy némileg reprezentatív életet folytassunk. Abból a karperecből, melyet vőlegény koromban adtam Palcsikának, továbbá az édesanyjától maradt butonokból és két kisebb nyakláncból akkor készítettem a kolliert, melyből szegény Palcsika halála után Ilinek, Lilinek és Bözsinek jutott néhány kisebb ékszerdarab. 1906 tavaszán, a főispán beiktatására varrattam magyar ruhámat, melynek ékszere azonban Guszti bácsiról maradt reánk. Időről időre pezsgős ebédeket adtunk, melyeken circa 12 ember szokott részt venni. Illőnek tartottam, hogy multságokra is járjunk, de erre Palcsikának nemigen volt kedve, az első multsággra tehát úgy csaltam el, hogy lehoztam Ellát, és Palcsikának készítettem egy szép zöld selyemruhát. Elli meglehetősen sötét ruhában volt, úgy hogy Palcsika – bár akkor már 28 éves volt – sokkal szebb és üdőbb volt, mint Elli.

Amikor első évben mentem vidékre hivatalvizsgálatra, Palcsika és Ili ezt az időt Papvölgyön töltötte, mamánál.

Első zalaegerszegi nyarunknak kezdeti szakát Guszti, Gurli és Szeréna töltötték nálunk. A nyár második részében mi időztünk Papvölgyön, s innen majdnem minden vasárnapon Hegyeshalmyékhoz mentünk ebédre, svábhegyi villájukba.

A karácsonykor nem hagyhattuk egyedül mamát, kinek szegénynek ez volt az utolsó karácsonya. Az ünnepek után hófúvások voltak, úgy hogy Palcsikát és Ilit nem mertem utaztatni. Egyedül jöttem tehát haza, és ők csak újév után keltek útra. Az újévet tehát egyedül töltöttem, mégis elmentem a Szilveszter esti táncmultságra, és újév napján nagy társaságban Szigethy Eleméréknél ebédeltem.

Szegény mamának az 1907. évi március 25-én bekövetkezett halála után sokkal csendesebb életet folytattunk.

Ez év őszén Palcsikával és Ilivel 4 hetet Abbáziában töltöttünk, s itt sok kirándulást tettünk. A véletlen úgy hozta magával, hogy itt nagyon sokat lehettünk együtt két kedves, régi barátommal, Perger Ferivel és Nácival.

Amióta Zalaegerszegen voltunk, mindig kísértett a lóártás gondolata. Anyagi viszonyaink ezt megengedték volna, a fő akadály azonban az volt, hogy a háznál nem volt istálló, tehát építtetni kellett volna. Miután láttam, hogy Palcsika nagyon élvezi az abbáziai tartózkodást, felvettem a gondolatot, hogy ne tartsunk lovakat, hanem e helyett évente menjünk

el valamerre. Palcsika ezt nagyon helyeselte, így tehát a lóártás gondolatát végleg elejtettük.

1907 tavaszán volt Elli esküvője, melyre Palcsikának – a félgýásra tekintettel – fehér selyemruhát készítettem. A nyarat Gurli töltötte nálunk, s azalatt, míg ő ott volt, Elli és férje, továbbá Lajos és jó barátja, Farkas Ferenc szintén eljöttek hozzánk, úgy hogy egyszerre volt öt szállóvendégünk, mind felnőtt emberek, mégis nem jöttünk zavarba.

A nyár második felét a Lidón töltöttük el. Ezúttal is találkoztunk több régi kedves barátommal, így Dietrl Gusztávval, Klauser Mihállyal, Valcsinszkyval. A Lidóról már a gólya kelepelésének hangjai mellett jöttünk haza. Palcsika erősen titkolni óhajtott a helyzetet, éppen ezért egyáltalában nem vettem rossz néven Lilikétől, hogy annak idején Jutka érkezését, amíg csak lehetett, előttünk titkolta.

A gólya kelepelésének nem nagyon örültem, sőt ellenkezőleg, el voltam keseredve a miatt, hogy szakítanunk kell Zalaegerszegen megszokott, kellemes életmódunkkal. Ma is keservesen bánom, hogy elkedvetlenedésemmel rontottam szegény Palcsikának örömét. Bánom annál inkább, mert Lalival születése percétől mind a mai napig mindig örömöm és csak örömöm volt.

Az eseményre Erzsi néni felajánlotta szolgálatát, de azt mi a múlt tapasztalatán okulva, megköszöntük. A gólya nénit, valami Szűcsnéit úgy szerződtettem, hogy 3-4 hétig egészen nálunk lakják, a szakácsnének átadtam a kamrakulcsot, aki akkor nálunk lakott és gyakorolta a főfelügyeletet, Ili pedig átment Szigethyékhez néhány napra. Minden úgy ment, mint a karikacsapás.

Lali születése folytán egészen megváltoztattuk életmódunkat. Nyáron természetesen sehová sem mentünk, Gurlit sem mertük magunkhoz hívni. Sőt, a következő télen sem mentünk sehová. Ha valahova okvetlen el kellett menni, egyedül mentem.

Az 1909. év tavaszán volt Szigethy Margit esküvője, melyen én tanú voltam, Ili koszorúleány.

Az 1910. nyarán Angyal Pali látogatott meg, és nálunk volt szállva. Véletlenül ugyanakkor Zalaegerszegen volt Kis József győri kir. főügyész. Tiszteletükre ebédet adtunk, melyre a két vendégen kívül néhány bírósági ember és egy-két ügyvéd volt meghívva. A meghívottak eltávozása után egyikük, Dr. Szűts Zoltán halálsápadtan jön vissza azzal, hogy Szigethy Tibor agyonlőtte magát. Nem hittem neki, s átmentem Szigethyékhez, ahol az akkor 18 éves Tibort élet és halál között találtam. Azt közölte velem a család, hogy Tibor és ideálja, Czinder Margit közös öngyilkosságban egyeztek meg, s ennek folytán a fiú először a leányt, azután saját magát mellbe lötte. Mindketten felgyógyultak, de Szigethy Tibor ellen gyilkosság büntetnének kísérlete miatt bűnvádi eljárás indult meg, utóbb azonban az ügyészség a vádat

elejtette. Az eljárás tartama alatt Dr. Rézler Kornél kir. ügyész bizalmasan közölte velem, hogy Szász Gerő kir. ügyész, az ügyészség vezetője jelentést tett a főügyészhez azzal, hogy én Szigethy Tibor javára befolyásolni igyekszem a kir. törvényszéket, miért is bíróküldés indítványozására lesz szükség. Megjegyzendő, hogy a körülményekre való tekintettel a bűnügytől teljesen távol tartottam magamat, s annak semmi fázisában részt nem vettem. Nemigen adtam teret a hallottaknak, de évek múlva, mikor már győri kir. törvényszéki elnök voltam, megtudtam, hogy mindaz, amit Rézler Kornéltól hallottam, szóról szóra igaz, de a főügyész annyira nem hitt annak valóságában, hogy a jelentést iktatás nélkül széjjeltépte. Így teljesen védtelen voltam a rágalmakkal szemben, mégis a sors 28 esztendővel később elégteltelt szerzett nekem, amennyiben Szász Gerő ezelőtt két esztendővel megjelent lakásomon, és megkért, hogy fiának egy ügyét vegyem pártfogásomba. Persze arról fogalma sem volt, hogy a gaz rágalmaszáról tudok.

E nyáron született Fülöp Gittus, amikor is édesanyja nagy beteg volt.

Életmódunk lassan visszazökkent a régibe, Lali miatt azonban Palcsika nem szeretett elmenni hazulról, s a nagy sétákon többé nemigen vett részt, utazásra pedig még csak nem is gondoltunk.

Egyszer azután a mi kedves házi orvosunk, Dr. Gráner Adolf az utcán megszólít, s elmondja, hogy idegesnek és kimerültnek lát, nagyon ajánlja tehát, menjek el nyaralni a tenger mellé. El is mentem Ilivel Abbáziába, hol 4 hetet töltöttünk el. Ekkor is naponta váltottunk levelet Palcsikával, s azt a levelezést is megtaláltam Palcsika szekrényében. – Évek múlva tudtam meg, hogy Palcsika kérte meg Gránert, küldene el engem valahová üdülni. – Az Isten áldja őt meg haló porában!

Ili tanítását Budapesten Tomor Szeréna kezdte, Zalaegerszegen Tikk László tanító folytatta, s ő tanította a felső leányiskola I. és II. osztályának tárgyainál is, mert mi botor módon nem akartuk Ilit a zalaegerszegi

polgári iskolába járatni. Hiba volt, okosabb lett volna, ha iskolába jár, mert gyermekkorra sokkal derültebb lett volna.

Az 1911. nyarán Győrbe lettem áthelyezve. Rendkívül nehezen szakadtam el a törvényszéktől, mert én azt hiszem, egyik bírósággal sem voltam annyira összeforrvá, mint a zalaegerszegi kir. törvényszékkal. Sajnáltam végtelen kedves házunkat, kertünket, sajnáltam a gyönyörű szép vidéket, és sajnáltam néhány jó emberemet is, kiktől el kellett szakadnom. Nehéz szívvel hagytam tehát el Zalaegerszeget, és úgy éreztem, hogy az áthelyezés elfogadásával nagy áldozatot hoztam a karrier érdekében. Győrből sokáig kívánczotunk is vissza Zalaegerszegre, és Palcsikával nem egyszer mentünk fel a Baross hídra, hogy lássuk a Zalaegerszegről érkező vonatot.

A zalaegerszegi házat 2000 koronáért adtuk el utódomnak, Horváth Sándornak. Ezen az ingatlanon tehát nem veszítettünk.

Zalaegerszegi állásomból június végével lettem felmentve. Úgy volt, hogy új állásom elfoglalása után azonnal szabadságra megyek, s a szabadságot Zalaegerszegen fogjuk eltölteni. De nem volt lelkierőm ahhoz, hogy tanúja legyek, amikor az én kedves törvényszékem utódomat installálja, elhatároztuk tehát, hogy a nyarat Papvölgyön töltjük. Ezt azonban nagyon megbántuk, mert Palcsikának ott a gyomrával volt sok baja, Lali nagyon köhögött, Erzsinek pedig egész nyáron rossz kedve volt. Boldogok voltunk tehát, amikor utazhattunk.

Palcsika és én visszamentünk Zalaegerszegre, csomagolni. Amikor készen voltunk, utolsó délután kikocsiztunk az Alsóerdőre. Az utolsó este, amit a mi kedves házunkban eltöltöttünk, valósággal elérzékenyített. Az utazás előtti éjszakát, amikor lakásunk üres volt, Szigethy Eleméréknél töltöttük el, s ott is aludtunk. Volt pezsgős vacsora, de a hangulat nem volt valami lelkes. Palcsika és én nagyon szomorúak voltunk. Másnap reggel utaztunk Győrbe.